

GRAAN KOERIER

ONKRUID SPEUREN IN WINTERTARWE

Akkerbouwer Jos Keijbets (links) uit Voerendaal (Lb.) maakt samen met adviseur Carl Pijls van Agrea een rondje over een van zijn percelen wintertarwe. Door het warme weer van de afgelopen maanden is het gewas al behoorlijk ver ontwikkeld. Beide mannen speuren naar onkruid, maar veel vinden ze niet. „Incidenteel wat kamille en klimop ereprijs; dat is het eigenlijk wel”, zegt Pijls. Toch adviseert hij Keijbets om op tijd een onkruidbestrijding uit te voeren. „Laat het onkruid niet te groot worden, want dan wordt het steeds lastiger om het te bestrijden.”

Alle aandacht voor brouwergerst en wintertarwe, lees verder op pagina 2.

'GRAAN IS NOG STEEDS DE SPIL VAN DE AKKERBOUW'

Waar vind je ze nog: akkerbouwers die de graanteelt de volle aandacht geven en het gewas ook werkelijk koesteren? In ieder geval bij Tarwestudieclub Lelystad. Graan Koerier sprak met een viertal leden over de waarde van graan in het bouwplan. „Hoe je het ook wendt of keert, graan blijft toch de spil van de akkerbouw.”

Het is een gezellige boel aan tafel. Er is taart, de recente trekkeracties worden uitgebreid besproken en er worden alvast wat sprekers geopperd voor de studiedag die eind januari wordt gehouden. „Zo gaat het vaak. We maken een prettige mix van even bijpraten, de actualiteiten doornemen en natuurlijk komt ook de graanteelt uitgebreid aan bod”, zegt gastheer en clubsecretaris Sikko Dubbelboer. Samen met Gert Roos (voorzitter), Annemarie van de Vate (bestuurslid) en Piet Hopma

Zijlema (lid) behoort hij tot de 'harde kern' van de Tarwestudieclub Lelystad.

Geen hip gewas

De studieclub telt momenteel zo'n 35 leden, waarvan krap de helft actief lid is. Het gros daarvan kruipt echter langzaam naar de pensioengerechtigde leeftijd; het jongste lid is de veertig inmiddels gepasseerd. „Ja, de club vergrijsst en het is lastig om jonge telers erbij te krijgen”, erkent Sikko Dubbelboer. „Graan is bepaald geen hip gewas en je wordt er ook niet rijk van. Tel daarbij op de hoge financiële lasten die jonge akkerbouwers moeten dragen en dan weet je dat de graanteelt bij hen niet bovenaan het lijstje staat.” Toch merken alle vier leden dat graan als rustgewas en als oppepper van de bodemvruchtbaarheid en -bewerkbaarheid nog steeds een hele stabiele waarde vertegenwoordigt. En door de trend naar weerbare en

Vlnr: Piet Hopma Zijlema, Sikko Dubbelboer, Annemarie van de Vate en Gert Roos.

robuuste gewassen, met minder gebruik van chemie, kan deze waarde nog wel eens wat groter gaan worden, zo stelt Annemarie van de Vate. „De graanteelt biedt heel veel ondersteuning aan de intensieve teelten die we hier hebben. Dat besef dringt, in ieder geval bij ons, steeds meer door.”

'Veel graan in het bouwplan, maar wel allemaal op een andere manier', lees verder op pagina 3.

VARIANO XPRO:

ADVERTORIAL

DE NIEUWE STANDAARD IN ZOMER- EN WINTERGERST

- Sterk tegen belangrijke schimmelziekten in gerst, zoals bladvlekken-, netvlekkenziekte en dwergroest
- Werkzame stof fluoxastrobine werkt ook tegen resistente isolaten van netvlekkenziekte.

Meer informatie over Variano Xpro op agro.bayer.nl

Netvlekkenziekte

Bladvlekkenziekte

IN DEZE KOERIER...

- Wij gaan voor een betrouwbare ziektebestrijding zonder poespas' **2**
- 'Nog véél meer inzetten op voorkomen onkruidresistentie' **4**
- 'De gewassen moeten schoon zijn, anders mis je sowieso kilo's' **5**
- Harm Groeneweg: 'Een fantastische tijd in de mooiste sector die er is' **6**
- 'Dit is wat ik altijd heb gewild; het is mijn werk én mijn hobby' **7**

Meld u aan voor onze nieuwsbrief via agro.bayer.nl/nieuwsbrief. Of volg ons op Twitter, Facebook en YouTube: BayercropNL.

'WIJ GAAN VOOR EEN BETROUWBARE ZIEKTEBESTRIJDING ZONDER POESPAS'

Jilles Boer in Bant (Fl.) is beduidend meer pootaardappelteler dan graanteler. Niettemin wil hij een 'fatsoenlijke' opbrengst van z'n tarwe. Een zekere en betrouwbare ziektebestrijding hoort daar zonder meer bij, zo vindt hij. De middelenkeuze laat hij over aan zijn vaste adviseur Dick van Kranenburg van ProfytoDSD. „Op T2 kiezen we bijna altijd voor Ascra Xpro. Wat ons betreft is dat een goede en zekere keuze tegen een acceptabele prijs.”

„Laat ik meteen maar duidelijk zijn: ik verdien mijn boterham met de pootgoedteelt. Graan heb ik vooral om de bodem op orde te houden en het een jaartje rust te geven. Natuurlijk, dat is óók belangrijk, maar het krijgt hier toch beduidend minder aandacht dan de poters.” Jilles Boer draait er niet omheen: zijn passie ligt bij de pootaardappelen. Tijdens een ronde door de schuren is dat ook duidelijk merkbaar. Alles is gericht op de teelt van hoogwaardig pootgoed. Volgens Jilles is het onderhand 'onontkoombaar' om zoveel mogelijk voor hoogsalderende gewassen te gaan. „De gemiddelde grondprijs ligt hier rond de €100.000 per hectare. Maak daar maar eens een

Jilles Boer (rechts) heeft een akkerbouwbedrijf in Bant (Fl.). De hoofdteelt is pootaardappelen (ca. 50 hectare, deels op eigen grond en deels op huurgrond). Verder verbouwt hij wintertarwe (10 ha), zaauijen (8 ha) en suikerbieten (4 ha). Dick van Kranenburg is teeltadviseur bij ProfytoDSD.

saldoberekening bij voor graan... Daar wordt je niet vrolijk van...”, zegt de akkerbouwer met gevoel voor understatement.

Toch wil hij de graanteelt beslist niet missen in zijn bouwplan. „Het is en blijft de beste manier om de grond op orde te houden en rust te geven, zéker op de grond waar ik zit.” Boer vertelt dat de lichte zavel rondom zijn bedrijf behoorlijk lastig te bewerken is,

met name vanwege het zeer lage humusgehalte. „Elke maatregel die de grond beter bewerkbaar maakt is een zegen voor het volggewas. Mede daarom blijf ik op mijn eigen grond vasthouden aan één-op-drie tarwe. Dat betaalt zich zonder meer uit, al snap ik heel goed dat jonge, beginnende boeren en pachtboeren daar wellicht anders over zullen denken...”

Prima duo zonder poespas

Adviseur Dick van Kranenburg van ProfytoDSD herkent de overwegingen van Boer maar al te goed. „De meeste akkerbouwers in de Noordoostpolder zien graan als een soort overbrugging-gewas, maar willen er niettemin een goede opbrengst van hebben. De gewascontrole - en dus ook de onkruid- en ziektebestrijding - komt daardoor voor een flink deel op ons bordje terecht. Zij verwachten dat wij op tijd met de juiste adviezen komen”, zegt hij. Jilles Boer beaamt deze woorden en geeft aan dat de spuitstrategie in graan 'hooguit kort' besproken wordt en dat de middelenkeuze bij Van Kranenburg ligt. „Hij ziet veel meer graanpercelen dan ik, dus hij weet ook beter welke ziekten eraan zitten te komen.” Het afgelopen seizoen heeft Boer twee bespuitingen uitgevoerd: Elatus® op T1 en Ascra Xpro op T2. „Daarmee hebben we de tarwe tot aan de oogst prima schoon gehouden. En met de opbrengst van gemiddeld 11,5 ton per hectare konden we alleen maar héél tevreden zijn”, zo blikt de akkerbouwer terug. Volgens Van Kranenburg heeft het overgrote deel van zijn klanten deze twee middelen toegepast en is de tevredenheid groot. „De ervaringen zijn gewoon heel goed en ook economisch gezien is het een prima duo. Voor ons is er dus weinig reden om komend seizoen van strategie te veranderen”, zo besluit hij.

VERVOLG VAN VOORPAGINA

ALLE AANDACHT VOOR BROUWGERST EN WINTERTARWE

Met 25 hectare brouwgerst en 15 hectare wintertarwe is de graanteelt goed vertegenwoordigd in het bouwplan van Jos Keijbets. En hij vertelt er ook graag over, zo blijkt tijdens een bezoek aan zijn bedrijf. Vooral de teelt van brouwgerst - die hij exclusief voor Gulpener Bier teelt - vindt hij elk jaar weer een mooie uitdaging. „We proberen echt duurzaam te telen en worden daar ook voor beloofd.”

Jos Keijbets woont met zijn gezin in een prachtig gerestaureerde carré-boerderij in het Zuid-Limburgse Voerendaal. De locatie in het heuvelachtige landschap zou op het eerste oog prima dienst kunnen doen als een luxe gastenverblijf, maar Keijbets voelt daar vooralsnog niets voor. „Je moet er veel privacy voor inleveren en dat zie ik op dit moment niet zo zitten”, zegt hij.

Telen voor Gulpener Bier

Deze middag gaat het gesprek over brouwgerst en wintertarwe; twee gewassen die voor Keijbets zeker geen 'bouwplanvulling' zijn... Met name de teelt van brouwgerst ligt hem na aan het hart. Jaarlijks teelt hij zo'n 25 hectare brouwgerst, speciaal voor Gulpener Bier. Keijbets vertelt dat hij samen met nog 20 akkerbouwers het telerscollectief Trilligran vormt, dat gezamenlijk zo'n 400 hectare brouwgerst voor Gulpener Bier verbouwt. De gerst wordt Planet Proof geteeld, wat inhoudt dat er een aantal bovenwettelijk eisen gelden,

zoals een maximale hoeveelheid actieve stof per hectare. Tegenover deze extra eisen staat volgens de akkerbouwer echter een beduidend hogere prijs, waardoor het saldo van brouwgerst zo'n tien procent boven dat van wintertarwe uitkomt. „Duurzaam telen wordt in dit geval ook echt beloofd. Dan is het geen enkel probleem er een stapje extra voor te doen”, aldus Keijbets.

Geen malus-punten

De gewasbescherming bespreekt de akkerbouwer altijd samen met zijn vaste adviseur Carl Pijls van Agrea, die ook bij het gesprek aanwezig is. „Jos is een zuinige spuitser en hij wil altijd zélf in de gewassen kijken of een bespuiting werkelijk nodig is”, vertelt Pijls. „Wat dat betreft is hij een hele prettige sparringspartner; hij houdt ons goed scherp!” In z'n brouwgerst heeft Keijbets het afgelopen seizoen het nieuwe fungicide Variano Xpro toegepast. Een belangrijke reden hiervoor is dat dit middel binnen Planet Proof geen malus-punten oplevert. „Als je duurzaam telen serieus wilt neemt, dan tellen dat soort pluspuntjes zeker mee bij de middelenkeuze”, benadrukt de akkerbouwer. Daarnaast wijst Pijls op de extra toevoeging van een strobilurine (*fluoxastrobine, red.*) in Variano Xpro, waardoor ook resistente isolaten van netvlekkenziekte net weer iets beter wordt bestreden. „Dat soort details maken precies het verschil met de concurrerende middelen, die voor de rest vrijwel

Jos Keijbets (rechts) is akkerbouwer in Voerendaal (Lb.). Op ca. 110 hectare verbouwt hij consumptieaardappelen (30-35 ha), suikerbieten (30 ha), brouwgerst (20-25 ha), wintertarwe (15 ha) en zaauijen (10 ha). Carl Pijls is productmanager akkerbouw en bedrijfsbegeleider akkerbouw en veehouderij bij Agrea.

allemaal even goed zijn.”

In wintertarwe is afgelopen seizoen voor Seguris® (T1) en Ascra Xpro (T2) gekozen. Ook hier benadrukt Pijls dat de verschillen tussen de huidige fungiciden minimaal zijn en dat kleine details vaak de doorslag geven. De keuze voor Ascra Xpro is onder andere ingegeven doordat het drie actieve stoffen bevat, waardoor er net iets minder kans is op resistentie-ontwikkeling. Bovendien is het toegelaten in grondwaterbeschermingsgebieden, een beperking waar Keijbets op bijna de helft van zijn areaal mee te maken heeft. „Het zijn allemaal kleine plusjes, maar die maken het middel wel heel breed inzetbaar. Ascra Xpro is wat dat betreft een hele prettige allrounder voor dit gebied”, zo besluit Pijls.

Siguris® is een geregistreerd handelsmerk van ADAMA

'VEEL GRAAN IN HET BOUWPLAN, MAAR WEL ALLEMAAL OP EEN ANDERE MANIER'

Hoewel alle vier studieclubleden de graanteelt hoog in hun vaandel hebben, is de invulling in het bouwplan behoorlijk verschillend. Bij Dubbelboer en Roos is het aandeel graan het hoogst met respectievelijk 50 en 45 procent. Beide telen het gewas op een redelijk traditionele manier, rondom de aardappelen, de bieten en de uien. Bij Hopma Zijlema is het aandeel tarwe 37,5 procent. Hij teelt hoofdzakelijk zaaizaad en past - anders dan de anderen - nietkerende grondbewerking (NKG) toe. Bij Van de Vate schommelt het aandeel graan rond de 25 procent en fungeert het vooral als tegenwicht voor intensieve teelt, waaronder de hoofdtek pootaardappelen.

Annemarie van de Vate: „De graanteelt biedt heel veel ondersteuning aan de intensieve teelten die we hier hebben. Dat besef dringt, in ieder geval bij ons, steeds meer door.”

wil dat niet te zwaar maken, maar ik zie het wel als een missie." Annemarie van de Vate is vooral gegrepen door het feit dat graan de grond béter kan maken. „We hebben zelf ervaren dat je matige of verwaarloosde grond weer goed bewerkbaar en rooibaar kunt maken door veel graan in de rotatie toe te passen. Dat vergt geduld, maar van het resultaat heb je een leven lang plezier." Sikko Dubbelboer beaamt de woorden van z'n collega's, maar merkt op dat veel jonge boeren toch andere keuzes maken. „De druk is groot om veel intensieve gewassen in het bouwplan te stoppen, om zo de financiers tevreden te houden. Terwijl je als boer

Piet Hopma Zijlema: „Het is lastig om de waarde van graan te kwantificeren. Waar het om gaat is dat je grond gezond blijft, waardoor je met je bedrijf aan de goede kant van de streep blijft.”

te vergelijken", zegt Dubbelboer. „Voor sommigen is 9 ton tarwe een hele prestatie, terwijl anderen met weinig moeite 11 ton halen. Het voelt niet goed om dat met elkaar uit te gaan zitten meten." Wél houdt de studieclub elk jaar een enquête onder de leden, waarbij onder meer de tevredenheid over de rassenkeuze en het wel of niet uitvoeren van bepaalde maatregelen wordt aangekaart, zoals wel of geen bespuiting tegen aarfusarium en wel of niet stro hakselen. Volgens Dubbelboer geeft de enquête niet alleen veel interessant 'discussievoer' voor de leden, maar wordt ook de betrokkenheid van toeleveranciers daardoor groter. „Mede door onze enquête krijgen we regelmatig aanbiedingen van graankwekers om eens te komen kijken op hun bedrijf. En als er in een bepaald ras onverwacht veel gele roest optreedt, dan weten ze ons ook vrij vlot te vinden. Die betrokkenheid geeft aan dat ze ons oordeel in de enquête serieus nemen.”

Combine afstellen

Hoewel de focus van de studieclub door de jaren heen wat breder is geworden dan alleen tarwe, staat het gewas tijdens bijeenkomsten nog steeds centraal. Zo hebben de leden zich afgelopen zomer uitgebreid laten voorlichten over de afstel mogelijkheden van de combine. „Wie zien steeds vaker geogste percelen waar een dikke baan met korrels op het veld blijft liggen. Dat is bijna altijd het gevolg van een verkeerde afstelling", weet Piet Hopma Zijlema. Hij vindt het zorgelijk dat dit soort kennis langzaam maar zeker bij de akkerbouwers dreigt te verdwijnen. Dubbelboer beaamt dit volmondig en zegt: „Het gaat in Nederland nauwelijks meer over graan. Voor echte verdieping moet je naar Duitsland; daar leeft het gewas véél meer dan hier." Hij blikt daarbij graag terug op het studiereisje naar de DLG Feldtage, twee jaar geleden. „Daar stonden zo'n beetje alle tarwerassen uit heel Europa en werd een reeks van proeven tot in detail uitgelegd en besproken. Dat was echt geweldig!”

Scherp op rassenkeuze

Op de vraag waar nog winst te behalen is in de graanteelt, noemt Gert Roos de rassenkeuze. Met name op het gebied van resistenties tegen schimmelsiekten is het de moeite waard om de verschillende rassen goed tegen het licht te houden en maximaal informatie daarover te vergaren, vindt hij. „De laatste jaren hebben we regelmatig nieuwe rassen gehad die meteen heel grootschalig zijn uitgezaaid. Aanvankelijk deden ze het goed, maar in een jaar met bijvoorbeeld veel gele roest gingen ze zomaar volledig onderuit. Dat heeft op sommige bedrijven behoorlijk geld gekost. Probleem is dat lang niet alle ziekten tijdens de proefjaren van een ras naar voren komen; dat maakt het risico van grootschalige uitzaai dus best groot. Iets minder hard achter het nieuwe, veelbelovende ras aanhollen en wat meer spreiding in rassen kan daarom wel eens een goede zet zijn.”

'Kom een keer kijken!'

Gevraagd naar de toekomst van de tarwestudieclub is er even wat gemompel in de groep. „Tja", zegt Dubbelboer, „we moeten reëel zijn. Een grote aanwas van jonge akkerbouwers is gewoon niet te verwachten. Maar dat wil niet zeggen dat we niet blij zijn met ieder nieuw lid. Dus bij deze nog maar eens een oproep aan al die ondernemers die wat graankennis op willen snuiven: kom een keer bij ons kijken. Dommer wordt je er niet van!”

Gert Roos: „Als de graszaadprijs laag is - zoals nu, zet ik wat meer tarwe. Is de graszaadprijs hoog, dan gaat er vaak weer wat tarwe uit.”

Sikko Dubbelboer: „We moeten reëel zijn. Een grote aanwas van jonge akkerbouwers is gewoon niet te verwachten. Maar dat wil niet zeggen dat we niet blij zijn met ieder nieuw lid.”

Mede door deze verschillen, die feitelijk door de hele studieclub lopen, is het één-op-één vergelijken van de resultaten min of meer verleden tijd. „Vroeger hadden we spreadsheets waarin de resultaten van de verschillende deelnemers naast elkaar werden gezet. Die werden toen helemaal uitgeplozen en geanalyseerd", weet Hopma Zijlema. Gangmaker hierin was zijn vader Ruud, die maar liefst 28 jaar lang studieclubvoorzitter is geweest. „Ik heb heel wat rekenwerk voorbij zien komen en weet daardoor ook hoe lastig het is om de waarde van graan te kwantificeren. Waar het om gaat is dat je grond gezond blijft, waardoor je met je bedrijf aan de goede kant van de streep blijft.”

Rentmeesterschap

Voorzitter Gert Roos vindt het ook een kwestie van goed rentmeesterschap. „Voor mij is dat deels vanuit de Bijbel gemotiveerd; ik wil mijn grond in goede conditie doorgeven aan de volgende generatie. Ik

eigenlijk keuzes moet maken die goed zijn voor je grond. Die voortdurende druk om maximaal rendement uit de grond te persen, dat is echt wel een zorgelijk punt.”

Saldo en opbrengst

Op de vraag welke rol het saldo - de geldelijke opbrengst - van de graanteelt speelt bij invulling van het bouwplan, komen verschillende opvattingen naar voren. Voor Dubbelboer en Van de Vate is het saldo niet doorslaggevend. „Het zit redelijk vast in het bouwplan en dat blijft zo", zeggen beide. Roos weegt het saldo jaarlijks af met dat van graszaad, dat ook zijn bouwplan zit. „Als de graszaadprijs laag is - zoals nu, zet ik wat meer tarwe. Is de graszaadprijs hoog, dan gaat er vaak weer wat tarwe uit.”

Voor wat betreft de hectare-opbrengsten streven allen naar zoveel mogelijk kilo's. Maar, is er geen sprake van een competitie. „De bedrijven en gronden zijn te verschillend om de opbrengsten

'NOG VÉÉL MEER INZETTEN OP VOORKOMEN ONKRUIDRESISTENTIE'

„We moeten nog véél meer inzetten op het voorkomen van onkruidresistentie. Want zit het eenmaal in je percelen, dan krijg je het er vrijwel zeker nooit meer uit." Dat zegt Dr. Alberto Collavo, hoofd diagnostiek van het Weed Resistance Competence Center (WRCC). Graan Koerier sprak met hem op de R&D-locatie, het Industriepark Hoechst in Frankfurt. Hier komen elk jaar duizenden monsters binnen die uitgebreid worden onderzocht en geanalyseerd. „90% van alle binnengebrachte monsters komt uit de graanteelt. Daar zit, zéker binnen Europa, al vele decennia hét zwaartepunt van onkruidresistentie."

Om te beginnen: Wat is en wat doet het Weed Resistance Competence Center?

„Het WRCC is wereldwijd hét expertisecentrum voor onkruidresistenties in landbouw- en tuingewassen. Het is vijf jaar geleden opgezet door Bayer en er werken nu drie teams van elk ongeveer vier mensen. Twee teams houden zich vooral bezig met de analyse van resistente onkruiden, die vanuit de hele wereld naar ons toe gestuurd worden. Het andere team richt zich op research van resistente onkruiden en het ontwikkelen van geïntegreerde onkruidmanagementstrategieën. Ook worden hier tools ontwikkeld voor praktiserende boeren om resistentie tegen te gaan of te voorkomen. Hiervoor wordt samengewerkt met universiteiten van over de hele wereld."

Hoe gaat het analyseren van resistente onkruiden in zijn werk?

„De meeste onkruidzaden komen binnen in augustus en september, dus direct na de graanoogst. Daarbij zit meestal een beschrijving van de veldhistorie, de vruchtwisseling en het middelengebruik van de afgelopen jaren. Op basis van deze gegevens voeren we zowel DNA-onderzoek als potproeven in kassen uit, alles om erachter te komen om welk resistentieprofiel het gaat en hoe we dit probleem zo goed mogelijk kunnen tackelen. DNA-onderzoek is vooral bedoeld om erachter te komen om welk type resistentie (mutatie) het gaat en hoe we daar vervolgens met verschillende werkzame stoffen op kunnen reageren. De meest lastige varianten zijn de zogenaamde metabolische (of verticale) resistenties. Hierbij breekt het onkruid de chemische structuur van het middel zo snel af dat het niet wordt gedood. Metabolische resistenties komen steeds vaker voor en raken ondertussen alle typen graanherbiciden. Vaak zijn ze het gevolg van jarenlange te lage

doseringen, waardoor onkruiden hun enzymen die voor detoxificatie zorgen steeds beter hebben kunnen ontwikkelen. Metabolische resistenties zijn op dit moment zeker onze grootste zorg."

Wat zijn op dit moment de grootste probleemonkruiden?

„Binnen Europa zijn dat hoofdzakelijk duist, windhalm en diverse raaigrassen. Resistente duist is vooral een probleem in Noordwest-Europa, terwijl resistente windhalm wat meer in Oost-Europa speelt. Resistenties van raaigrassen zijn vooral een probleem in landen rond de Middellandse Zee. Zo'n 80 tot 90 procent van alle problemen met resistente duist of windhalm speelt zich af in de wintergranen en dan met name op percelen waar al decennialang in monocultuur graan wordt verbouwd. Het overgrote deel van de zaden die we binnenkrijgen komt dan ook uit gebieden waar zeer intensief graan wordt verbouwd. Dáár ligt met name onze focus."

Leidt intensieve graanteelt altijd tot problemen met onkruidresistentie?

„Ja, dat is vrijwel altijd het geval. Bijna alle groepen werkzame stoffen van herbiciden die grootschalig ingezet worden in de graanteelt vertonen vroeg of laat tegenvallende resultaten vanwege resistentievorming. Bij sommige groepen - zoals de ALS-remmers - gebeurt dat vrij snel, soms al binnen tien jaar. Bij andere - zoals de ACC-remmers - komt dat veel later, soms pas na vijftig jaar. Wat we ook zien is dat steeds meer onkruiden resistent zijn voor meerdere werkzame stoffen. We hebben zelfs al monsters binnengekregen van o.a. windhalm die resistent zijn tegen meer dan tien werkzame stoffen. Je kunt je voorstellen dat onkruidvrij graan telen op deze plekken wel erg moeilijk wordt..."

De ALS- en ACC-remmers zijn de belangrijkste herbicide-groepen in graan. Het lijkt me zorgelijk dat alle werkzame stoffen uit deze groepen steeds minder goed werken...

„Absoluut! En daarom moeten we alles op alles zetten om verdere resistentievorming te voorkomen. De belangrijkste inzet is daarom het voorkomen van resistentie. Preventie dus. En dat begint met het nemen van de juiste teeltmaatregelen. De belangrijkste is vruchtwisseling. Hoe meer, diversiteit in het bouwplan, hoe breder het palet herbiciden dat kan worden ingezet en hoe minder mogelijkheden de onkruiden krijgen om zich aan te passen aan deze herbiciden. Andere maatregelen zijn bedrijfshygiëne (schoon zaad, schone machines), later zaaïen (= latere onkruidkieming), meer zaaizaad gebruiken (= betere grondbedekking), een vals zaaibed maken (en daarna afbranden) en een najaarsherbicide toepassen. Ook belangrijk is om niet te marchanderen met de doseringen en eventueel noodzakelijke toevoegingen. Deze zijn zo opgesteld dat de middelen optimaal werken én resistentievorming buiten bereik houden. Wie op de adviesdosering beknipt, geeft onkruiden de kans om resistentie te ontwikkelen en te overleven."

In Nederland is resistentievorming vooral een probleem bij duist en - in mindere mate - in windhalm. Wat moeten Nederlandse graantelers doen om resistentievorming te voorkomen dan wel af te remmen?

„Welke combinaties van maatregelen het beste werken is echt maatwerk. Wat in Duitsland of Polen goed werkt, kan in Nederland wel eens tegenvallen. Het is echt aan de adviseurs ter plekke om samen met telers de beste remedie vast te stellen. Belangrijk is om de onkruidbestrijding altijd zo goed mogelijk te laten slagen, waardoor er zo min mogelijk onkruiden overblijven waaruit mogelijke resistentie kan ontstaan. Hoe meer gereedschap een teler daarvoor in handen heeft, hoe groter het slagingspercentage is. Uit grootschalige experimenten in Engeland is gebleken dat met de optelsom van ploegen, laat zaaïen, ruim zaaizaad gebruiken, het juiste (snel bedekkende) ras gebruiken en de juiste herbicidemix toepassen, gemiddeld 98 procent van de onkruiden worden bestreden. Met alleen herbiciden haal je gemiddeld niet meer dan 90 procent van de onkruiden weg en dat is écht te weinig om onkruiden de komende jaren de baas te blijven."

ADVERTORIAL

PACIFICA PLUS: BESTRIJDT GRASSEN EN BREEDBLADIGEN IN WINTER-ENZOMERTARWE

- IJzersterk herbicide op basis van mesosulfuron (zit ook in Atlantis Star)
- Behalve in wintertarwe, winterrogge en triticale - ook toegelaten in zomertarwe
- Werkt in combinatie met plantaardige olie tegen grassen als duist, windhalm en straatgras, en tegen breedbladigen als kamille, muur, herderstasje en kleefkruid.

'DE GEWASSEN MOETEN SCHOON ZIJN, ANDERS MIS JE SOWIESO KILO'S'

Bij Bert Bentum uit Ommelanderwijk (Gr.) krijgt de graanteelt net zo veel aandacht als de andere teelten op zijn bedrijf. „Natuurlijk, graan is belangrijk voor de structuur en het bodemleven. Maar het is voor mij ook gewoon een teelt die geld in het laatje moet brengen”, vindt de akkerbouwer. Hoewel Bentum scherp op de kosten let, zal hij niet gauw op de onkruidbestrijding bezuinigen. „De gewassen moet schoon zijn, anders mis je sowieso kilo's.”

„Een fotootje maken in de tarwe? Nee, dat zit er even niet in”, zegt Bert Bentum meteen maar bij de ontvangst. Door de vele regen van de afgelopen maanden heeft hij geen kans gezien om wintertarwe te zaaien. Normaal zaait hij op de zwaardere percelen altijd wintertarwe. Dat levert doorgaans het beste graanrendement op en het zorgt bovendien voor wat werkverlichting in het voorjaar (er hoeft dan niet meer gezaaid te worden) en voor wat werkspreiding tijdens de oogst. Nu wordt het waarschijnlijk allemaal zomergerst. „Ach, zomergerst doet het tegenwoordig ook niet slecht. De laatste jaren zijn de rassen veel beter geworden, waardoor de saldo's al aardig dicht naar elkaar toe kruipen”, zegt hij nuchter. Zomertarwe vindt de akkerbouwer geen optie, omdat de oogst van dit gewas te laat valt. „Vaak blijft het 1000-korrelgewicht achter en is er ook een gereede kans op schot. Dat soort risico's wil ik gewoon niet lopen.”

Bert Bentum is akkerbouwer in Ommelanderwijk (Gr.). Op ca. 85 hectare versleten dalgrond teelt hij zetmeelaardappelen (50%), suikerbieten (20%) en graan (30%).

Optelsom van voordelen

Met een aandeel van 25 tot 30 procent is de graanteelt goed vertegenwoordigd in Bentum's bouwplan. Maar bij veel collega's is dat al lang niet meer vanzelfsprekend, zo merkt hij. „Steeds meer akkerbouwers ruilen een stukje graan in voor uien, Parijse wortelen of een ander intensief gewas. Gezien de verschillen in rendement is dat best begrijpelijk, maar of dat ook voor de langere termijn houdbaar is...?” Bentum laat het oordeel in het midden, maar houdt zélf voorlopig vast aan minimaal een kwart graan. Behalve dat graan goed is voor de structuur en het bodemleven, kan er ook gemakkelijk een (geslaagde)

groenbemester op worden geteeld. Verder is het een ideale teelt om wortelonkruiden aan te pakken. Daarnaast kan de akkerbouwer een groot deel van het stro ook nog eens goed gebruiken voor het onderdekken van de aardappelhoppen. „Het is vooral die optelsom van voordelen die de graanteelt voor mij aantrekkelijk houdt.” Afgelopen seizoen teelde Bentum 12 hectare wintertarwe en 10 hectare zomergerst. Over de tarweopbrengst is hij redelijk tevreden. „Met het ene perceel kwamen we uit op 8400 kilo per hectare, met het andere op 8800 kilo. En dat is voor dit gebied gewoon goed.” De gerst viel met gemiddeld 6,5 ton wat tegen. „Dat kwam vooral door de vele regen in maart, waardoor we her en der wat plekken na moesten zaaien. Daarnaast is de gerst ook net iets te snel afgerijpt, waardoor het korrelgewicht wat tegenviel. Alles samen heeft dat zeker een ton opbrengst gekost, want normaal halen we hier altijd wel 7,5 ton”, aldus Bentum.

'Maximum uit de teelt halen'

Gevraagd naar de teeltstrategie voor de granen is Bentum heel duidelijk: „Ik wil gewoon het maximum uit de teelt halen en daar doe ik ook alles voor.” Zo besteedt hij veel aandacht aan de grondbewerking en het zaaien (spitten en zaaien in aparte werkgangen) en beknipt hij niet op de bemesting. Ook de onkruid- en ziektebestrijding moeten wat hem betreft 'degelijk en zeker' zijn. Samen met zijn vaste adviseur Jaap Weijer van WPA Robertus bespreekt hij welke middelen er ingezet worden. Bij de onkruidbestrijding in wintertarwe is afgelopen seizoen gekozen voor Cossack Star, aangevuld met Starane® Top en een uitvloeier. Bentum: „We zitten hier op onkruidrijke gronden, dus een geslaagde onkruidbestrijding is van groot belang. Behalve dat concurrentie door onkruid al gauw enkele honderden kilo's aan opbrengst kost, kan het (vochtige) onkruidzaad ook tot problemen leiden bij het dorsen. Beknibbelen op de onkruidbestrijding doe ik daarom nooit: dat kost vrijwel altijd meer dan dat het oplevert.” Met Cossack Star in de basis is de onkruidbestrijding het afgelopen seizoen prima gelukt. „We hadden al goede ervaringen met Alena, de voorganger van Cossack Star. En met Cossack Star is dat eigenlijk niet veel anders geworden: dat middel heeft het gewoon prima gedaan”, zo besluit Bentum.

ADVERTORIAL

ATLANTIS STAR:

Betrouwbaar

- Heel sterk op grassen als duist, straatgras en windhalm en enkele breedbladige onkruiden
- Uitstekend mengbaar met andere middelen
- Toegelaten in de teelt van wintertarwe, triticale, spelt en winterrogge.

en zeer effectief

'EEN FANTASTISCHE TIJD IN DE MOOISTE SECTOR DIE ER IS'

Een toegewijde leraar, een rasechte verteller, een adviseur met een wetenschappelijke inslag en een sociaal bewogen man. Het zijn een aantal spontane kwalificaties die opkomen bij collega's en relaties als het over Harm Groeneweg gaat. Begin dit jaar nam hij - na een dienstverband van 30 jaar - afscheid van zijn werk bij Bayer. **Graan Koerier** blikt met hem terug op 'een fantastische tijd in de mooiste sector die er is.'

„Eigenlijk ben ik een buitenstaander die gaandeweg een insider - een landbouwer - is geworden. En daar ben ik misschien nog wel het meest trots op; dat ik volop waardering heb gekregen uit een sector waar mijn wieg niet heeft gestaan...” Harm Groeneweg - geboren in Vlaardingen, een vader die bij Shell werkte en niemand binnen de familie met een boerenachtergrond - vindt het nog steeds wat onwerkelijk dat hij een leven lang in de landbouwsector actief is geweest. „Ik had altijd wel interesse in de natuur, maar de landbouw was letterlijk en figuurlijk ver weg”, zo blikt hij terug op zijn jeugdijaren. Toen een schoolvriend naar Wageningen ging om daar bosbouw te studeren, wilde hij ook wel de 'groene kant' op. Maar bosbouw werd het niet... „Tijdens de introductie hoorde ik een hoogleraar een vurig pleidooi houden over studies die met voedselproductie te maken hadden. Dat grote belang - zorgen voor goed en voldoende voedsel - was voor mij reden om voor de studie Plantenteelt te kiezen. En daar heb ik in al die negen jaar die in ik Wageningen heb gesleten - ja, ik was een wat trage student - nooit spijt van gehad.”

Je eerste baan was leraar plantenteelt op de MAS in Emmeloord. Hoe was dat?

„Zwaar en geweldig tegelijk! Het was zwaar omdat ik moeite had met orde houden. 16- en 17-jarige jongens weten precies hoe ze een onervaren leraar het bloed onder nagels vandaan kunnen halen. En dat deden ze dan ook geregeld. Ik zal geen namen noemen; maar er zijn nog een paar lastpakken die ik later tijdens mijn werk bij Bayer nog weer tegen ben gekomen... En die zijn (er verschijnt een glimlach) toch ook nog wel goed terecht gekomen! Gelukkig had ik een heel fijn team van collega's die me ondersteunden. Hoe vaak ik wel niet gehoord heb: 'Harm, wanhoop niet; het gaat de komende jaren allemaal goed komen!' Pas in het laatste, vijfde jaar, had ik alle klassen echt goed onder controle en werd het ook steeds leuker. Bovendien kwam er volwassen onderwijs bij en gaf ik

ook spuitcursussen; dat maakte het leraarschap tot een hele leuke en veelzijdige baan.

Dat ik na het vijfde jaar toch ben vertrokken kwam doordat ik, als laatste binnengekomen leraar, bij dalende leerlingaantallen steeds dreigde mijn baan te verliezen. Vanwege die onzekere toekomst ben ik gaan solliciteren en kwam ik uiteindelijk bij Bayer terecht.”

Uiteindelijk ben je 30 jaar werkzaam geweest voor Bayer. Hoe zijn die jaren - in vogelvlucht - verlopen?

„Ik begon in 1989 als landbouwkundig onderzoeker, waarbij ik me hoofdzakelijk bezighield met de registratieproeven voor nieuwe toelatingen. In die tijd lanceerde Bayer een groot aantal werkzame stoffen, waaronder imidacloprid en tebuconazool. Deze stoffen zijn jarenlang zeer belangrijke sterkhouders geweest, niet alleen voor Bayer maar voor de hele land- en tuinbouw. Omdat ik graag wat meer 'buiten in het veld' wilde zijn, ben ik 1999 geswitcht naar de buitendienst. Destijds heette dat medewerker Field Support, later technisch adviseur en nu Crop Advisor. Aanvankelijk deed ik mijn eentje alle akkerbouwgewassen in heel Nederland. Maar dat was door het snel groeiende middelenpakket en de sterk toenemende kennisvraag van telers en adviseurs al gauw niet meer te doen. De laatste jaren was mijn werkgebied Zuidwest-Nederland en heb ik me gespecialiseerd in de graanteelt. Die teeltspecialisatie heeft me altijd heel goed gepast. Als 'Wageninger' hou er ik van om zaken tot op de bodem uit te zoeken.”

Wat waren de meest memorabele momenten van de afgelopen jaren?

„Mmm... lastige vraag. Er waren namelijk veel mooie momenten, bijvoorbeeld de introductie van Infinito in aardappelen en Aviator/Skyway in granen. De verwachtingen van beide middelen waren hoog gespannen en als die dan uitkomen, dan geeft dat een enorm positieve vibe. Verder heb ik er altijd van

genoten om lezingen te geven. Ik herinner me mijn eerste Bayer-lezing nog heel goed. Dat ging over de levenscyclus van slakken, waarbij ik werkelijk alles tot in detail had nageplozen en uitgezocht. Ik merkte dat de zaal onder de indruk was van mijn lezing; dat gaf toch wel een behoorlijke kick.”

Welk aspect binnen de gewasbescherming houdt je het meeste bezig?

„Dat is het verwrongen beeld dat veel mensen buiten de landbouw van onze sector hebben. Steeds meer burgers zien chemische gewasbeschermingsmiddelen als ongewenst of zelfs gevaarlijk, terwijl daar wetenschappelijk gezien vrijwel nooit een reden toe is. De werkelijkheid is dat gewasbeschermingsmiddelen al vele decennia voor grote voedselzekerheid en voedselveiligheid zorgen. Maar dat verhaal is volledig ondergesneeuwd door horror-verhalen over 'levensgevaarlijk landbouwgif'. De emotie rondom gewasbeschermingsmiddelen is zo sterk geworden dat ratio er bijna niet meer toe doet, zo lijkt het. De ongegronde angst regeert en de politiek gaat

'DE EMOTIE RONDOM GEWASBESCHERMINGSMIDDELEN IS ZO STERK GEWORDEN DAT RATIO ER BIJNA NIET MEER TOE DOET'

daar steeds meer in mee. Zelfs het meest gedegen onderzoek wordt tegenwoordig in twijfel getrokken en aangevochten, waardoor zelfs volledig onschadelijke middelen van het toneel moeten verdwijnen. Die ontwikkeling vind ik echt heel zorgelijk.”

Wat ga je missen na 30 jaar Bayer?

„Dat zal vooral het contact zijn met al die mensen waarmee ik samen heb gewerkt. En wat ik ook zal missen: het reilen en zeilen op de akkers. Hoe staan de gewassen ervoor? Welke ziekten en plagen spelen er op? En hoe pak je die het beste aan? Dat soort vragen zijn altijd dagelijkse kost voor mij geweest. Het wordt dus nog wel even afkicken om niet meer elke dag met aardappelen, bieten, uien en graan bezig te zijn...”

En wat ga je zeker niet missen?

„Het afwikkelen van klachten vond ik altijd lastig, dus dat ga ik zeker niet missen. Het meest vervelend is wanneer de oorzaak van het probleem niet meer te achterhalen is en je dus ook niet positief kunt afsluiten met een oplossing voor het probleem. Zoiets is onbevredigend voor iedereen. Verder zal ik ook de alsmaar toegenomen werkdruk niet missen, al besef ik dat dit niet direct een fijne boodschap is voor de collega's die een deel van mijn taken moeten overnemen...”

Tot slot: welke plannen heb je voor de toekomst?

„Ik heb sinds kort een moestuin, dus ik ga nu zelf maar eens proberen om gewassen te verbouwen! Verder ben ik oppas opa en heb ik het badmintonnen weer opgepakt. Ook wil ik me weer wat meer in de politiek begeven. Ik ben lid van de PvdA, vooral vanwege de sociale beginselen van de partij. Maar met de huidige koers op het gebied van de landbouw ben ik het gloeiend oneens! Ik zie vooral heel veel onwetendheid binnen de partij over de landbouw; daar is wellicht nog een mooie rol voor me weggelegd.”

'DIT IS WAT IK ALTIJD HEB GEWILD; HET IS MIJN WERK ÉN MIJN HOBBY'

Technisch en financieel goed boeren, open staan voor nieuwe kansen - maar ook weer niet te ver voor de muziek uitlopen. Met deze woorden schetst Leon van de Velde (27) uit Kerkwerpe (Zld.) zijn manier van werken en ondernemen. Sinds drie jaar zit hij samen met zijn ouders Jan en Carolien in maatschap. „Dit is wat ik altijd heb gewild; het is mijn werk én mijn hobby.”

Wanneer wist je dat je akkerbouwer wilde worden?

„Eigenlijk al heel vroeg. Als kind ging ik vrijwel dagelijks met mijn vader en opa het land op of de schuur in. Thuis meewerken was voor mij niet meer dan vanzelfsprekend; het is eigenlijk nooit in me opgekomen om iets anders te willen. Toch ben ik na het afronden van de landbouwschool in Goes niet meteen in de maatschap gestapt, maar ben ik eerst een jaar in loondienst gegaan bij mijn ouders. In dat jaar heb ik vooral uitgezocht hoe we meer werk op het bedrijf konden krijgen. Er moet immers een extra inkomen uit het bedrijf worden gehaald. Een jaar later hebben we de keuze gemaakt om pootaardappelen in het bouwplan op te nemen. We zijn gestart met 6 hectare en zitten nu op 18 hectare. Komend seizoen wil ik verder groeien naar 24 hectare.”

Hoe zijn de afgelopen drie jaar - de periode dat je maatschap zit - verlopen? Wat viel er mee en wat viel tegen?

„Tot nu toe is alles best goed verlopen. Grote tegenslagen hebben we niet gehad. Zelfs in het groeiseizoen 2018 - met in het voorjaar eerst veel wateroverlast en daarna continu droogte - hebben we uiteindelijk nog redelijk gedraaid met ons bedrijf. De opbrengsten van de uien en cichorei waren weliswaar bedroevend met respectievelijk 7 en 25 ton netto, maar daar stond tegenover dat we onze vrije aardappelen voor een prima prijs hebben kunnen verkopen en dat de pootgoedprijzen ook ronduit goed waren. Al met al ben ik dus niet ontevreden over de eerste drie jaren als akkerbouwer.”

Wat is er veranderd sinds je in de maatschap zit?

„De belangrijkste verandering is dat we vorig jaar een nieuwe bewaarplaats hebben gebouwd voor pootaardappelen. De schuur heeft twee bewaarcellen; een cel met een capaciteit van 300 kisten en een cel voor losse opslag. Deze laatste kunnen we nog ombouwen naar een kistenbewaring voor nog eens 420 kisten. Ook hebben we een tweedehands sorteerlijn gekocht, waardoor we de pootgoedteelt nu helemaal op het eigen bedrijf kunnen houden en afhandelen. Een andere grote verandering is dat we zelf zijn gaan spuiten - iets dat voorheen altijd door een loonwerker werd gedaan. Ik had daarvoor al wat kennis opgedaan bij stagebedrijven en collega-boeren en zag het wel zitten om dit zelf te gaan doen. Technisch red ik me er tot nu toe prima mee en voor advies en ondersteuning kan ik altijd terecht bij CZAV.”

ADVERTORIAL

Prosaro:

krachtig wapen tegen aarfusarium, sneeuwschimmel én roesten

Prosaro® heeft zich al vele seizoenen bewezen als krachtig wapen tegen Fusarium. Toepassing op T3 (bloei) zorgt voor een sterke vermindering van het DON-gehalte. Ook is gebleken dat Prosaro een duidelijk effect heeft op sneeuwschimmel en roesten.

Gebruiksadvies in tarwe, triticale en haver

Voor een optimale werking tegen aarfusarium kan Prosaro het beste tijdens het midden van de bloei (T3) worden toegepast. De adviesdosering is 1 l/ha. Spuit met voldoende water (min. 200 l/ha) en zorg voor een goede bedekking van de aar.

Leon van de Velde (27) heeft samen met zijn ouders een akkerbouwbedrijf in Kerkwerpe (Zld.). Op een areaal van 85 hectare verbouwen ze pootaardappelen (18 ha), wintertarwe (16,5 ha), suikerbieten (14,5 ha), vlas (12 ha), fritesaardappelen (10 ha), graszaad (8 ha) en zaaiuien (6 ha). Verder is er 7,5 hectare in gebruik als grasland voor schapen en voor het paardenpension, een tak van het bedrijf die Leon's vader verzorgt.

Zijn er nog meer plannen voor de toekomst?

„Voorlopig maken we even een pas op de plaats, of er moeten zich kansen aandienen die we niet kunnen laten schieten. Daarbij denk ik vooral aan extra huurland voor pootaardappelen; daarvoor ben ik zeker in de markt!”

Wat zie je als grootste knelpunten voor de komende jaren?

„Alles wat met regelgeving te maken heeft! Er komen niet alleen steeds méér regels, maar ze veranderen ook steeds sneller. Ik vind het daarom best moeilijk om vertrouwen te houden in de overheid; je weet nooit waar je aan toe bent. Ook allerlei beloftes om jonge boeren te ondersteunen worden in mijn ogen niet of nauwelijks waargemaakt. Neem bijvoorbeeld de recente subsidie voor jonge boeren waarbij je vijf jaar lang een ondersteuning van €99 per hectare kunt krijgen. Ik heb me aangemeld, maar al gauw bleek dat de pot overtekend was. In plaats van ruim €8000 kreeg ik maar €2600 per jaar. Nou is is elk bedrag in principe welkom, maar het voelt op deze manier niet als een oprechte ondersteuning en waardering van jonge boeren.”

En op vaktechnisch gebied; wat zie je daar als grootste uitdaging?

„Eerlijk gezegd ben ik niet iemand die graag voor de muziek uit loopt. Middelen en systemen moeten zich bewezen hebben voordat ik ze gebruik of erin stap. En ook belangrijk: ze moeten rendabel zijn. Ik hou het daarom liever bij kleine uitdagingen, zoals het kleinschalig uittesten van niet-kerende grondbewerking (NKG). Dat doe ik nu voor het vierde jaar op een perceel van ongeveer tien hectare. Dit jaar komen er voor het eerst aardappelen te staan; aan de hand van de resultaten van die teelt beslis ik of ik verder ga met NKG. Verder probeer ik bij het spuiten wat meer rekening te houden met het milieu en met natuurlijke vijanden. Zo gebruik ik sinds vorig jaar geen pyrethroïde meer en probeer ik - waar mogelijk - het gebruik van insecticiden zoveel mogelijk te beperken.”

Tot slot: Hoe zie je de toekomst tegemoet?

„Ondanks de hiervoor genoemde zorgen, toch wel positief. Er zullen de komende jaren veel zaken veranderen - onder meer op het gebied van gewasbescherming. Maar ik ga er vanuit dat we die veranderingen - met kleine of met grote aanpassingen - gewoon aan kunnen. Het belangrijkste is om plezier in je werk te houden en je niet telkens af te laten leiden door allerlei negatieve randzaken. Ik kan er enorm van genieten als de gewassen er goed op staan. Dan weet ik weer: dit is wat ik altijd gewild heb; hiervoor ben ik akkerbouwer geworden.”

In de rubriek **Jong & Ondernemend** laten we jonge ondernemers in de land- en tuinbouw aan het woord. Hoe runnen zij hun bedrijf? Welke kansen en bedreigingen zien ze binnen hun vakgebied? En vooral: hoe zien zij de toekomst tegemoet? In deze aflevering: Leon van de Velde (27) in Kerkwerpe (Zld.).

JONG EN ONDERNEMEND

„We moeten nog véél meer inzetten op het voorkomen van onkruidresistentie. Het is daarbij belangrijk om de onkruidbestrijding altijd zo goed mogelijk te laten slagen .”

Dr. Alberto Collavo, hoofd diagnostiek Weed Resistance Competence Center.

„We hadden al goede ervaringen met Alena, de voorganger van Cossack Star. En met Cossack Star is dat eigenlijk niet veel anders geworden: dat middel heeft het gewoon prima gedaan.”

Bert Bentum, akkerbouwer in Ommelanderswijk (Gr.).

„Ik zal vooral het contact missen met al die mensen waarmee ik samen heb gewerkt. En wat ik ook zal missen: het reilen en zeilen op de akkers. Het wordt dus nog wel even afkicken...”

Harm Groeneweg, scheidend Crop Advisor bij Bayer.

„Varianto Xpro levert binnen Planet Proof geen maluspunten op. Als je duurzaam telen serieus wilt neemt, dan tellen dat soort pluspuntjes zeker mee bij de middelenkeuze.”

Jos Keijbets, akkerbouwer in Voerendaal en Carl Pijls, productmanager bij Agrea.

COLOFON

Concept en realisatie:

- Bayer CropScience SA-NV

Vormgeving en opmaak:

- Claudesign

Fotografie:

- Bayer CropScience SA-NV

Drukwerk:

- HH Global

Dit is een uitgave van:
Bayer CropScience SA-NV
Energieweg 1
P.O. Box 231
NL-3640 AE Mijdrecht

Onze gebruiksaanwijzingen, zowel mondeling als schriftelijk verstrekt, berusten op uitgebreide proefnemingen. Wij adviseren naar beste weten volgens kennis van zaken van dit ogenblik, echter zonder daarvoor aansprakelijkheid op ons te nemen, omdat opslag/bewaring en toepassing zich aan onze controle onttrekken. Beschrijvingen van een product, resp. gegevens over de eigenschappen daarvan betekenen niet, dat verantwoordelijkheid wordt gedragen bij eventuele schade. Gebruik gewasbeschermingsmiddelen veilig. Lees vóór gebruik eerst het etiket en de productinformatie.

Bayer Crop Science aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid over gepubliceerde uitspraken en/of meningen. Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd of openbaar worden gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van Bayer Crop Science SA-NV.

TERUG IN DE TIJD

Graanbeurs Groningen, omstreeks 1930. 'Om de kwaliteit van de aangeboden partij te bepalen wordt een representatief monster gewogen en beoordeeld. Het monster zit in een linnen zakje met een inhoud van ongeveer 1 kilogram.'

Foto: Nationaal Archief/Spaarnestad Photo/Folkers

PUZZEL MEE EN WIN EEN DINER VOOR TWEE!

Houdt u van lekker eten en drinken in een goed restaurant? Los dan deze woordzoeker op! Uit de goede inzendingen worden drie winnaars getrokken. Zij krijgen elk een dinerbon ter waarde van €150.

De woorden hieronder zijn horizontaal, verticaal en diagonaal in alle richtingen in de puzzel verstopt. Ze kunnen elkaar overlappen. Zoek ze op en streep ze af. De overgebleven letters vormen achter elkaar gelezen de oplossing.

BON

Naam: .....

Adres: .....

Postcode/ Plaats: .....

Bedrijfstype/aantal hectare graan: .....

De oplossing van de woordzoeker is: .....

Stuur de ingevulde bon uit deze krant in een ongefrankeerde envelop naar:

Bayer CropScience SA-NV

T.a.v.: Graan Koerier

Antwoordnummer 55074 - 3640 WB Mijdrecht

Actievoorwaarden:

Deze prijsvraag loopt van 1 t/m 29 februari 2020. Uit de goede inzendingen worden drie prijswinnaars getrokken. Deze prijswinnaars krijgen tussen 1 en 15 maart bericht. Over de uitslag kan niet worden gecorrespondeerd.

ADVISERING	INSECTEN	SHIFTING
BATAVIA	IPM	SPHERE
BETANAL	IRS	TANDEM
CURATIEF	KAMILLE	TEELT
DINTELOORD	MEELDAUW	TRAMAT
FRAC	PERZIKKRUID	
HERBICIDEN	ROEST	

